PRO ARBORE SERENISSIMORVM SABAVDIAE PRINCIPVM.

PHILIBERTI PINGONII
Sabaudi Cusiacen. Baronis
responsio.

Augustæ Taurinorum, Apud hæredes Nicolai Beuilaquæ.

ILLVSTRI ERVDITOQVE VIRO CLAVDIO POBELLO PETRAE BARONI.

Philib. Pingonius. S. D.

NVDIVS tertius tuæ mihi literæ redditę fuerunt Romuliaco, ad quartum Kalend. *Octobris datæ: vnà liber Abbatis Altacombani in arborem Sabaudam nostram recens æditus, quem Serenissimo nostro Duci, obtulerat, Duxq; eum ad me mittendum iniunxerat, nequid (te consulente) me inaudito diuulgaretur. Tanti Principis clementiam veneror, has tuas amicitiæ ęquissimas partes amplector: Sed non satis istud Abbatis factum mirari possum, à quo amari me, ut ab omnibus, omni industria & officio semper contendi. Meminisse potes (aderas, enim) me superioribus mensibus, à Principe literas ad Abbatem impetrauisse honoris plenas, ut eius quod in tabulario Altacombano sibi ad historiam conscribendam magis idoneum videretur, copiam faceret, quemadmodum ab alijs ferè omnibus tum Cœnobiorum, tū Municipiorum rectoribus alacriter prę stitum est. At ille postmodū non iuuare, non monere (vt ab Abbate, & amico: & ex sacra iussione expectabam) sed propalam mordere, & lacerare incepit, & quasi satyram proferre, & ad satyram inuitum libello suo inuitare. Ego igitur qua soleo modestia, non quenquam lędendi, sed mei tuēdi gratia, paucis, vt res feret, respōdebo. Et nisi de Sabauda dignitate potius, quā de meo nomine ageretur, tacerem lubentius. Siquidem me mei aliquādo historiæ libri, quos non temere aut sponte, sed ex Augustali rescripto aggressus sum, post cineres tuebuntur. Interea meum est, dū hanc vitam traho, non uitæ, non labori parcere, ne quid de laude & fama*

per sustinueris, uelim Abbatem (quem mecum amasti) horteris de cę tero, in tanta re temperare uelit calamo, conferamus vnà dum viui mus, non manum conferamus, ne in fabulam abeat historia, & veritatem suffocet opinio. Scripserit ille festinantius, & ante tẽpus fętum emiserit; Debuit profectò hæc saltem quæ obiter notauimus, et ab eruditis omnibus obseruabuntur: prius animaduertere. Quæ ideo ad te mitto vt (meo etiam si vis nomine) amicè communices, atque tandem his rationibus, aut alijs quas adducere poteris, tuaque cum authoritate ab incepto desistat, & vbi palinodiam cecinerit, ad harmoniam, concentumque (sicuti decet) conueniamus.

Primùm in libri facie, non arridebit inscriptio, quòd Principum Sabaudiæ, & Hugonis Capeti *origines misceat, quę peculiarẽ librum singulæ merebãtur, & quas separatũ stipitẽ habuisse velipse scriptis tradidit. Adhęc indecora et iusto demissior uidebitur dedicatio* Ad Illustrem &c. *cũ nostro & antiquissimo seculo Principes Sabaudię, Serenissimi titulũ apud oẽs obtinuerint. Quod Florentinus natione, ignorare non potuit, quę natio titulorũ est artifex: nec iam suũ magnum Ducem hoc Serenissimi debito elogio defraudare ausus fuisset, & illustris titulos repetere, qui ẽt olim medijs magistratibus tribuebantur, quales erant Præfecti Vrbis, Iudices prouinciarum, Senatores, et id genus alij. Sed audio latine loquentẽ, perhorruisse hoc Serenissimi vocabulũ. At neq;* Abbatis, *quo opiparè vtitur fruitur, latinũ esse constat, nec bene fecũ, si eo abstinere cogeretur. At Cicero eloquentię parens, tranquillã & serenã frontẽ dixit, & spẽ serenare fronte dixit Vergilius, vitã serenare Lucretius. Iuppiter serènator veterũ epitheto legitur, vt Aristoteli* αἰθριος Ζεύς, *sic Boreas Serenator* αἰθρηγενὴς, & αἰθρηγενέτης *Homero, Cumq; Herœum, & Principũ sit propria* γαλήνη, *siue serenitas, cur translatitio quasi tropo, aut si mauis metaphora, Serenissimi aptissimos titulos, et ab omnib. oĩ ferè tẽpore obseruatos refugiemus? Serenissimũ Augustũ Messala Coruinus orator disertissimus in libello qui de Octauiani proge-*

me circumscribitur. Iterum atq; iteru nuncupauit, sed is sit incertus authhor. Cęsarũ sunt leges innumerę, in Codicis, & Authenticorũ libri. Quibus Honorius, Arcadius, Theodosius, Valens, Anastasius, Iustinianus & alij, Serenitatis sibi titulos tribuerunt. Quemadmodum enim apud Vallam (si ad primordia redeundũ erit) clarus, et pręclarus figuratè, pro eo qui tanquam fulgore famæ & glorię resplendet, ita Serenus & Serenißimus latinè formari poterunt. Cum maximè sic Vsus inoleuit, & Celso iureconsulto teste, nõ ex opinionibus singulorum, sed ex communi vsu nomina debe int exaudiri. Neque (vt Victorius ille nostri seculi eruditißimus dixit,) omni ætate omnia vocabula idem valeant. Et Flaccus cecinit.

-uerborum vetus interit ætas,

Et iuuenum ritu, florent modo nata, vigentq;.

Tum sequitur.

Multa renascentur, quę iam cecidere, cadentque

Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus,

Quem penes arbitrium est, & ius & norma loquendi.

At si tam sit diligens Grammatices obseruator, viderit in ipso limine quam latinè dixerit Simulqùue regum. *nam enclytica quê cum simul nunquam legetur.*

Sequitur Subalpinarum, *deficit, cui substet, gentium.*

Sed ad maiora, & ad ipsam primam libri paginã accedamus, qua Allobroges à Quinto Fabio Consule *primũ memorat* Q. Opimio collega, anno ab vrbe condita 632. *Debuit ex fastis consularibus, & Sigonio doctißimo, quem allegat, annũ exactius notare* 631. *Poterat & Allobrogũ nomen altius & nobilius à Regibus ipsius gentis petere, à triũphantibus, nõ deuictis. Quod in libris nostris antiquitatis Allobrogũ pręstitimus, & in extremo arboris libello, tabella indicat. Sed quot mẽdis scatet lectio, cũ ait,* tractũ à Geneua, *à contra regulas additum, &,* tractum extendens, *Legi debuit extendentem. Tum* In Xantonum fines populi Aquitaniæ Oceano finitimi commigrare. *Hæc structura nullo modo latina est.*

Secunda

Secunda pagina, cum ad Burgundos Reges deuenit, & primum
Tibigam *adfert. Imò primùm Gundiocum fuisse constat, vt Vignerius diligens rerum Burgundarum obseruator testatur. Nec* Gre*gorius Turonensis; Aymonius aut cęteri quos citat, quicquam de Tibiga meminerunt. At vbi ait,* qui vt obtemperaret Hyrmin gardi, *absoluat clausulam quæ omnino imperfecta est.*

In tertia pagina, non temporum aut alio ordine Delphinatum Sabaudiæ pręponere debuit, cum Sabaudos populos iam sub Honorio & Arcadio denominatos anno salutis 390. suo loco probauerimus, Delphinatum verò recens à Delphinea familia Viennensi deductum, vix anno ducentesimo post millesimum. At dicet, hęc tota oratio fuit Stephani Forcatuli lib. de Imperio Galliæ tertio, ad Alpium vsque ramenta (impropria voce,) Sed non decuit Sabaudiæ incolam, in eo Gallum hominem, quem excusatum velim, autore tacito, de verbo ad verbum sequi; vel saltem debuit, quæ post de Sabaudo nomine honorificentius subnectit adiungere.

Iam videamus quàm apta sequatur diuisio, De principatu Comitum & Ducum Sabaudiæ, de Altacomba, de stirpe & serie principum Sabaudiæ *in quibus* consilium sibi esse ait *(desumpta ex Cornelio Tacito integra clausula)* sine ira & studio, quorum causas procul habet, pauca dicere. *fatebor vnum, sine studio, alterum res ipsa negabit: sed potius Anaxilao & Theopompo comparabit. Iam ante partitionem hanc, de principatu & Allobrogibus dixit, nec postmodum quicquam de eo principatu loquitur, nec de Altacomba aliquid; quam ita miscere, est paruis componere magna, vt pastor vergilianus se ipsum ea de re incusabat. Et quidem decuisse Abbatem de ea duntaxat loqui. Nam ex Augustalibus seruitijs non ab vno Monasterio, tanta stirps, tanta inclytorũ principum series disquirenda est.*

Quartam paginã reuoluimus, qua Beroldum Sabaudia authorẽ à Principibus Saxonię ex veteri Chronico prodijsse fatetur. Sed Saxonum originem in dubio relinquit, cũ à Sigueardo cępisse dubitet, &

Siguear-

Sigueardum cum Bertoldo confundat, *quod nec nomina nec tē pora patiuntur. Nam si à Bertoldo illo finem accepit genus ueterum Saxonum sub Clotario, ex Crantij lectione lib.*1*.cap.*31*.quem allegat: & Nauclerus Gene.*21*.post Bertoldi cladem: Diploma adferat Dagoberti filij Clotarij, anno* 623*.regni* 23*. sequitur Clotarium patrem mortuum anno* 600*.ac proinde Bertoldum ante cecidisse. non verò* anno 630. aut 627. *vt variare ei lubet*. A*tque ita discernendus alius à Bertoldo Sigueardus, qui anno* 636*. rex Saxonum in Dagobertum electus est, vt conuenit inter Lasium eo libro nono, quem allegat, & Georg. Agricolam in proemio libri de mensuris ad Duces Saxoniæ: Musterus tetigit lib.* 3*. & Paulus Aemilius lib.*1*.qui idem bellum refert, etsi nomen præterit: neque de ea re Aymonius quem citat lib.*4*. cap.*15*.quicquam scripsit, & solùm cap.*18*.de Bertoldo meminit sub Clotario, de Sigueardo quidem nihil, qui nondum extabat. Porro Sigueardum, filium habuisse Theodoricum, cum ijdem testentur Lasius, & Agricola, ueterum Germaniæ & Saxoniæ Annalium scrutatores, nostrū nō ita sit facile inficiari. Verùm securi plumbea fatalem arborem à raduce, truncare se posse confidit, cum* Theodoricum arguit victum fuisse à Carolo manno Martelli filio anno 745. & mortuum Sigueardum anno 730. vel 27. *(voluit hic, anno sexcentesimo dicere) ac proinde infert*, Theodoricum anno suæ ætatis centesimo decimo octauo tanquam Homericum Nestora bellum gessisse, quod in historia non facile admittitur *Neque ego admiserim, atque suo loco, idem argumentum retorquebitur. Nunc autem minus concedam Sigueardum obijsse anno* 630*.vel* 27*.nam cœpit regnare (ut diximus) anno* 636*.quo uigesimum quintum attingere poterat, vixitq; ad annū usque* 690*. vt in historia indicauimus. Quidni igitur Theodoricus ab eo nasci potuit, & ad septingentesimum quadragesimum quartum, seu quintum annum peruenire, viridiq; adhuc ætate quinquaginta septem annorum, plus minus (quos ego sospes*

& cur potius antea Clotario in decrepita ad bellū profecto, nō istud exempli gratia accommodauerit. Præterea animaduertat qualem se Saxonum laudatorem faciat his verbis, Saxones violatę fidei strage sua pęnas luisse. *Adde quod Aymonius eo lib. 4. cap. 52. quē profert, & cæteri, nihil de hoc Theodorico Saxone loquūtur. Ita fit vt in tota dispositione non desit inuentio, & cum iudicio desideretur eloquutio. Quemadmodū pagina quinta vix latinā loquutionē agnoueris,* vndis sacris susceptus est. armorum insignia quæ militaribus signis, vt fit, præferebat pullum equinum atrū, *quid sibi vult?* tum & cum *prępostero ordine. Atque illud* Gentilium *cur non est veritus? inter plurimos Capeti fratres, cur nō maximum natu pro* maior natu *dixit. Pudet toties in phrases corruptissimas incidere, hæc verborum colluuies digna planè ludimagistrorum ferulis. Quibus posthac pretermissis sola virorum arma capiemus. Ac videamus quid homo iudiciosus sentiat:* Melius est, *inquit* authorem stirpis facere Vernechinum ducem Angriuariorum. &c. *O sanum hominis iudicium, qui arbori ab ipsa certa antiquitate, centum & amplius annos detruncarit, duos Reges inuictissimos absciderit, velitq; tanquam historiæ parens, & veritatis antiquissimæ nouus arbiter, à Duce Vernechino, à semel, bis, atque iterum rebelli, à deuicto, à tributario, tantæ gentis origines repetere, & ait,* hoc melius? *Imò indignius, absurdius, & omnino tacendū, aut saltem probandum fuerat, quod nullo modo facit, licet margines ad sui ostentationem, & aliorum terriculum, authoritatum μυρίοις tegere conetur, non secus, ac ficulneæ statuæ.*

-uolucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatq; uouis considere in hortis.

Quid ad hoc Aymonium toties repetit, maximè lib. 4. cap. 64. cum nihil de Vernechino expresserit, nec cumulati cæteri ad rem faciant? Sed cuius filius hic Vernechinus, nisi Theodirici? & ipso Lasio, & Agricola testibus. Postmodum cur eosdem authores, & alios hic adfert, nec in anterioribus eosdem sequutus...

hanc originem decurtare, & deprimere radicitus tentet? At ecce quã in filijs Brunonis fratris Vithicindi primi hallucinetur, potißimum in Lutolpho, quem patrem Othonis magni, patris Henrici aucupis, *asserit. Siquidem Otho hic filius fuit alterius Lutolphi filij Vigberti, quod Lasius, Vithicindus monachus, simul etiã Nauclerus testantur, qui aiunt Lutolphum secundũ patrem fuisse Brunonis & Othonis. Atque ita extricandus erat Crantius, quo nititur, ex hoc labyrintho, cum alijs vetustioribus plerisque, sicuti nos etiam tempora quasi filo ducunt, imò nolentes trahunt.*

Sextam paginam non disquiram. ea sit Francorum cura, & Florentini Dantis petulantiam cohibere, qui Hugonem Capetum à Lanio prodijsse commentus est. Quod nec Volterranus, nec eius classis authores censuerunt. Non tamen à Saxonibus fluxisse probari certò poterit. Huic rei maiores tenebras offundit iste, cum ait Vithicindum iuniorem filios duos habuisse, Vithicindum, & Dridremum: nam Lasius, quem allegat, necnon Agricola, filios Vithicindi iunioris docent Fridericum, & Tritaymonem, nihilq; de Vithicindo hoc tertio, nec minus de Roberto eius filio, ex quo Capetus. Nec eius Vithicindi meminit Aymonius lib. 5. quem testem facit, licet Robertum virum Saxonici generis duntaxat dixerit. Anglum etiam fuisse annuere potuit, qui Angli ex veteribus Saxonibus oriundi, vt ait Crantius & cęteri. Onuphrius quidẽ Panuinus, quem tacet, Vithicindum quendam extorrem domo sua, patrem Roberti, adfert; subtiliores alij, Valberthum filium Vithicindi secundi, in Rubertum siue Robertum transformant: Proteos dixeris, aut Vertumnos. Sed nulli alij authores de hac Saxoniæ propagine meminerunt. Sublato igitur fundamento eius Vithicindi tertij, cætera corruent. Probabilius quidem à gente Valeria Romanorum, Valesios reges deriuauit Fortaculus, in recenti libello ad Henricum tertium. Nec Saxones Gallus tacuisset, si quid vel coniectura assequi potuisset. Cæterùm nihil hæc ad Sabaudos, quos tantùm profiteor: nec in priscam legem Licinij & Cæsaris Censorum incurrere volo: qua edixerant, ne

quis vnguenta exotica adferret. Optimum si suæ quisque patriȩ incumberet.

Ad septimam paginam flectamus oculos. cũ Digremum,quẽ alij Titaymonem vocant, Otho magnus pepulit Saxonia, *inquit, siue à Saxonia, & ad Vigbertum Vithicindi iunioris fratrẽ redit, qui* ex Valberto filio nepotes habuit quatuor fratres, Regebertum, Ditericum, Videchindum, & Immodũ, quem alij Amedeum vocant. *Hic toto cælo errat. neque hoc sui authores dicunt. nam Vithicindus tertius, Immotus, Regebertus asseruntur filij Theodorici, qui Dietmari filius fuerat, vt arbor nostra tertius indicat, ex Crantio libro 3. cap. 11. ex Vithicindo monacho lib. 1. & Germanis alijs authoribus. Cæteri quidem variant, a quibus tanquam scopulis, declinandum est. Porrò quòd Immodus idem qui Amedeus fuerit, & de alijs huiusmodi perfricta fronte asseueratis, dixero cum Iuuenale,*

-Heus, vnde

Hȩc emis? haud pudeat dominum monstrare tabernæ.

Prosequitur Videchindus filius Almarus. *Nescio si Vidicindi filium facere suopte voluerit ingenio Almarum, siue notiore vocabulo Aledramum. Nam hunc filium fuisse Vuillielmi, nepotem Vindonis, pronepotem Lutolphi, qui frater erat Valberti, me docuerunt manuscripti annales Montisferrati, Salutiarum, aliaq; vetera monimenta, quȩ ex archiuis Principalibus in historia attuli, & si postulasset, ostendissem, perq; meos certos indices à via non deflexisset. Vt vndoquaque, hic titubat vel in oratione, cum de Aledramo ait,* Vtroque parente religionis ergo profectus, in Galleciam, & laboribus itineris extinctis, infans educatus est in Italia. *Quid queso hæc significant? Sed piaculum quod subnectit:* potitus est Ducatu Taurinatium, & Eporegiæ, Primus se marchionem Montisferrati nominauit, consensu Othonis primi, cuius filiam Adelaim rapuerat, *&c. An decuit scriptorem Sabaudium, alumnum sacræ domus, Consiliarium nuper effectum,*

ita Sabaudis iuribus aduersari, patrocinium causæ Montisferrat quæ sub iudice adhuc pendet, assumere, Taurinum & Eporedia opulentißimas, antiquissimasq; ciuitates, aduersario tacenti tribu re. Sed qui ab initio operis, titulos Principi nostro debitos detraxi haud mirum, si in progressu ciuitates integras detrahere moliatu Videant patrimonij Censores an mihi tanta in causa, tam grauit delinquenti parcerent. Receptum est enim Aledramum vxorem s cundam habuisse Adelasiam filiam Othonis secundi, nō verò prim cuius primi Adelesia filia nupta est Hugoni filio Roberti Parisiensi ut disertè Cuspinianus tradidit in Othonibus, Sangeorgius in histor Montisferrati, Philip, Bergomas libro 12. & cæteri: licet Aemiliu libro tertio variet, & sororem Othonis primi, non tamen filiam fa ciat. Certißimum autem est Aledramum ipsum ab Othone primo do natum Marchionatu Montisferrati, rescripto ipsius Othonis prim dato Rauennę, anno 967. regni trigesimoprimo, 10. Kalen. Aprilis quo quidem plurima oppida denominantur à Tanaro fluuio, ad vsq maritima littora, nihil penitus de Taurino, aut Eporedia. Et iam Conradi Cesaris temporibus, Vullielmus Aledrami pater, auxiliari bus Saxonum copijs olim traductis, pedem in Italia fixerat, & am plißimum agrum ad flumen Tanarum poßidebat. ditionis caput erat Villa focuaria. oppidi vestigia nunc extant. Id certiùs testatur con tractus donationis Ecclesiæ Sancti Victoris Grazani anno Conradi primo. Post Vullielmum Aledramus filius: adhuc adolescens, ab Hugone, & Lothario regibus forum Aquense obtinuit, rescripto da to Papiæ, anno 938. 8. Idus Februar. Postmodum Berenga rij filiam Gilbergam duxerat, vt ex fundatione abbatiæ Templi Grazani constat, anno regni Berengarij & Adelberti vndecimo, mense Augusti. Secunda vt diximus Adelasia, seni & emerito col locata est. Nihil ex his de Taurino translato, aut Eporedia collig potest. Neque Lasius, qui libro duodecimo plurima de Ducibus Tau rinatium & Eporediæ commemorat, (quemq; eo in loco hic noster ta cet) quicquam Aledramo tribuit, præter quod se primum Montisfer

rati Marchionem scripserit. Quid alia huiusmodi repetam in historia fusius comprobata, quibus & hic raptus filiæ Othonis quem adfert, & alia quędam ab alijs tradita, in aniles fabulas euanescunt? Quis autem Taurinorum, aut Eporediæ tunc foret status, peculiaribus libris certissima tabularum fide demonstrauimus, nec est quod in ijs ciuitatibus, quidquam sibi Monteferratenses vendicare possint. Ad rem ipsam, extra rem suo more, festinat cum ait. Quartus Immodus vel Amedeus suscepit Botonem & Bertoldum, siue Geraldum, qui est pater stirpis Ducum Sabaudiæ. *De Botone ne verbum quidem Lasius quem citat: Quiquidem in Sabaudis rebus (vt exteri ferè suos extra fines solent) aliquantùm iudicio aberrauit, in eis maximè, quæ libro 12. commentatus est, nulla omnino habita temporum, aut personarum ratione. Non tamen immodum Amedeum vocat. Neque is, si filius fuisset Valberti, esse potuisset, nisi anno 860. nec pater potuisset esse Beroldi nostri, quem videbimus fuisse anno 1018. & inferius. Ipse etiam Lasius Beroldum hunc sub Othone tertio reponit, qui sub extremo noningentesimo regnauit. Viderit igitur, & exactius supputet, quàm sibi constet,* firmaq; sit hæc sua genealogia, quam maiori ex parte decerpsisse asserat à pluribus authoribus, *quos octaua pagina [n]umerat, qui nihil tale affirmant. Neque verò aliquorum æmulandi fuit negligentia, vt inde nostra obscura carperetur diligentia, donec tabulis, & rationibus apertior redderetur.* Longè sibi alia mensi, *inquit*, quàm Beroldum filium fuisse Hugonis, quem diximus fratrem Othonis tertij. verba mea referre *vult, &* ad amussim, *vt ait*, perpendere. *Immò verò perfunctoriè, non visa typi circa numeros emendatione in extremo libro inserta. Et hæc nostra breuissima fuit arboris explicatio, quę refertur ad librum historię tertium, in quo hæc fusius tractantur; Hugonem, inquam, ex primo thoro natum anno 961. vixisse annos 22. mortem oppetijsse in conflictu aduersus Saracenos, anno 982. uno ante patrem anno. [C]umq; Hugone ceciderunt Landulphus, Antęnulphus, Otho Dux*

ducu.

Auguſtanus, Henricus Epiſcopus & alij, de quibus Vincentius libro 24. cap. 91. Siguebertus, Hugo Mutius, Archiepiſcopus Cuſentinus. Annales Germaniæ lingua Theutonica, & alij plurimi. Porrò Hugonem filium fuiſſe Othonis ſecundi, quis ignoret, luſtratis vetuſtiſſimis Annalibus Sabaudiæ, & ex ipſo Cuſpiniano Germano hiſtorico & philoſopho, Iac. Strata Mantuano, Petro Cara, Raphaele Volaterrano, Nicolao Vignerio, Chriſtophoro Milęo, Guillielmo Fichetto, Muſtero, Onuphrio, Franciſco Roſiero, & alijs quos ſe non uidiſſe indicat, cum negare ſit auſus? At ex aduerſo potentius in me iaculum torquet: Adelis, *inquit*, uidua Lotharij matrimonio iuncta fuit Othoni primo, anno 952. decimo ſexto Imperij anno. *Tum pagina nona ſequitur*, Otho 2. non potuit naſci ante annum 955. At conſtat obijſſe anno 983. Vix igitur vigeſimum nonum attigit. *Et ſic ad abſurdum, quod abſtruſiore lingua* ἀδύνατον *vocat, me adduxiſſe ſibi perſuadet generaſſe Othonem in infantia. hic ſpatiari iuuat extra metam, & phyſicum agere. A me verò abſit tantus error, quem facile eludam, paulò penitius indagata rerum Longobardorum veritate, quæ non niſi diplomatum robore ſuſtinebitur. Extant tabulæ Agiani cœnobij Benedictinorum Aſteſium, quas palpauimus his notis conceptæ. Anno 952. Regni verò Berengarij & Adelberti ſexto, indictione 11. quinto Id. Septemb. vt in hiſtorię libro ſecundo produximus. Obijt ergo Lotharius anteceſſor anno 946. Tunc Otho primus ſex annis poſt primæ vxoris Matildę obitum, primo in Italiam aduentu Adelaidam Burgundam Lotharij viduam vinculis quibus à Berengario miſerè detinebatur ſtatim liberauit, & vxorem duxit, idq; ſub Agapeto Pontif. Max. Iſtud Platina, Gaſpar Bugatius poſt Vithicindum monachum Othonem Fringingenſem & alios teſtantur. Cur ergò naſci non potuit Otho ſecundus, anno 947. Ac proinde ab eo ſecundo Othone anno 961. iam pubere facto, produci noſter Hugo? Nec obſtant, quæ de Henrico & Brunone primùm ex Adelaida natis dixit Vithicindus author. id enim non vero eſt ſimile. Namque hi ſi primùm nati fuiſ-*

sent: eorum prima in imperio habita foret ratio, neque ita facile prȩlatus fuisset Otho frater. Sed ignosci fas est illi Vuithicindo diuinis potius quàm humanis rebus dedito, prout etiam impegit euidentissimũ in scopulum, cùm primi sui libri in calce dixerit Othonis primi nuptias cum Matilde filia Aethmondi regis Angliæ celebratus anno 930. hanc vixisse in eo coniugio annis decẽ asserat extremo libro secundo. Obijt ergo anno 941. nec potuit relinquere Lintolphum filiũ suum ætatis sedecim annorum, vt initio libri tertij affirmat. Iam confodior acriori telo, quòd ex lectione suorum authorum deprehendatur, Othonem secundum vnicam tantùm habuisse vxorẽ Theophaniam nomine, Nicephori Imperatoris Orientalis filiam vel sororem. An filia vel soror, cur in dubio delinquit, cum Zonaras tomo tertio, Platina, Onuphrius, & alij filiam demonstrarint? Deniq; legisse debuerat Cuspinianum, qui Othoni secundo duas vxores tribuit, videlicet Austriacam alteram præter Grȩcam. Cõueniunt Onuphrius, Strata, & nouissimè Franciscus Rosierus vir absolutissimus tomo quarto stemmatum Lotharingiæ. Quid cæteros? Sat igitur sit nobis de duabus vxoribus constare. si quid scrupuli restat, quoad fieri potest is euellendus est, & omnia concilia illa: quȩ, inquam, prima vxor fuerit. Iam verò Grecam marito superuixisse tradunt scriptores, & hic nouem annis fatetur. Prima igitur Austriaca necessariò fuit. hȩc nec nisi filia Lupoldi primi Marchionis Austriȩ, qui tunc temporis rerum potiebatur. Annam stemmata vetustissima, quȩ vidi denominant. Hanc itaque ducere potuit anno 960. cum natale tempus ostenderimus anno 947. Ex eo matrimonio, pubere parente, vt diximus, natus Hugo, vt puta anno 961. Hac verò prima vxore defuncta cum annum ageret Otho vigesimum septimum, (non decimum septimum sicuti supputat) duxit secundam Theophaniam Grȩcam anno 972. sub Ioanne 4. Pont. Max. ex Platina, quem tertium hic facit, ex qua Grȩca natus Otho tertius. Atque ita fiet authorum conciliatio, quos animo contradicendi noster Abbas confundit.

Ipsa etiam ex visceribus terræ suscitat Cęsaris commentaria pagina decima, vt mores Germanos primæui seculi in agnoscendis tarde fęminis exhibeat, quo seculo pellibus, aut paruis rhenonum tegumentis vtebantur, magna corporis parte nuda, quo seculo longęuior ętas erat hominum, & illud seculum cum nostro confert. priuatas quoque personas, rudes, & agrestes, quæ non nisi lacte & caseo vescebantur (vt verba sunt Cæsaris) cum summis principibus, & melioris seculi, quorum cura maior fuit sobolis quanto citius habendæ, æquiparat. Quocirca infert Hugonem non extitisse, hac etiam ratione quod Crantius non inter Othonis secundi filios Hugonem adnumeret. Quasi verò Crantius omnia dixerit, nihil prætererit, vt non omnia possumus omnes. Alij quos iam memorauimus non inferioris notæ, Hugonem non prætererunt. Laborat itera plurimùm quòd Hugo hic patri non successit, nec animaduertit, quòd in ipsa arboris enucleatione indicauerim, obijsse viuente patre: in quo per temporum curricula sugillare me nititur. Mortis verò genus pulcherrimum, inter arma, declarauimus. ac proinde ad causas inquirendas vana tota sua de successione Imperij disputatio. Historici partes saltem ab Othone Fringingensi illo Cęsarum patruo, discere debuerat, res gestas scribere, nō gestarum rerum rationem reddere.

Quæstionem aliam inducit pagina 11. *de Beroldo*. Cur si ducis Saxoniæ filius, portiuncula saltem Ducatus potitus nō esset? qua iusta causa priuatus? Atque ea tempestate maiorem Saxoniæ partem, Bennon & Luderus fratres, filij Hermani, Ducis titulo tenuere. Alteram Bruno Henrici Imperatoris frater Marchionis titulo. *Hęc ille, aduersandi potius quàm inquirendi studio. Nam legisse potuit suum Crantium libro* 4. *cap.* 8. *quem subticet, inferiorem Saxoniam duntaxat ad Albin, Othonem primum commendasse Hermano cuidam, non autem superiorem. id circiter annum* 937. *Ex eodem Crantio cap.* 28. *quo vtitur, non dixero Bennonem & Luderum Duces Hermani filios, fuisse temporibus Othonis tertij, nec nisi circa annum* 973. *esse po-*

terant. His fratribus successerat Bernardus anno 978. Huic Bernardo Ordolphus anno 988. pater Magni, eius generis vltimi, & quæ per Crantium fusius: qui potius fuerunt sub eo Othone tertio, ac proinde Beroldo nostro æquales hi nouissimi esse poterant. Superiorem verò Saxoniam retinuerant Cæsares, aut Cæsarum filij, qualis hic Hugo pater Friderici, Vlderici, & Beroldi. Quorum primorum fratrum meminit idem Cuspinianus, à quibus (inquit) descenderunt principes Sabaudiæ. optimam etiam partem possidebant Dedus, Burgrauius Misniæ, Dietherici filius aut Thietmo, Dedi filius, primus Marchio, à quibus inclytus Augustus, qui Saxonico præest Imperio, longo stemmate deducitur. Beroldum Germanus hic author Cuspinianus non agnouerat, quòd Germaniam reliquisset Beroldus. Causam migrationis diximus, nō insimulati cuiuspiam criminis metum, sed gloriæ parandę cupiditatem, quam gloriam perpetuam sibi suęq; genti peperit. Sabaudos populos conquisiuit, Rodulphi regis Burgundię beneficio, confirmante Othone tertio, vt diplomatis exemplar vetustissimum vidi datum Aquis quinto Id. Maij, Indictione tertia, anno millesimo, regni 17. Imperij quinto. Quod fusè libro quarto historiæ ostendimus, & quam impensam de patria successione, & ingenti ęre allato in augendis vectigalibus, in extruendis arcibus, hac in noua & amplissima parta prouincia fecerit. Et prius de Hugonis nuptijs cum Hynna à Scherin Bauara, de na[tis] liberis, & potissimum Beroldo anno 980. cum Hugo pater de[c]imum nonum attingeret: De nuptijs Beroldi cum Catharina Sci[r]ensi anno 997. suę ętatis ferè decimo octauo: De Hūberto Beroldi filio nato anno 998. De expeditione in Allobroges eo anno sequu[t]a, & quę benenato, vel etiam curioso cuiq; ingenio satisfacere su[p]ra quàm valeant. Age verò, suum tandem profert symbolum, cum [a]it, Credo magis hunc Immodum vel Amedeum fuisse patrem Beroldi, quem Hugonem vt isti volunt, *& quæ sequuntur. Quid iste sibi velit disquiramus,* Imodum sub Henrico aucupe militasse in bellis Danicis, Beroldum filium ex

uetusto quodam suo Altacombano Chronico officialem fuisse Regum Bosonis,& Radulphi . *Quo autem tempore hi duo reges fuerint, tribus sequentibus paginis, ad decimam quintam per Burgundiæ saltus iterum, ut initio libri, peregrinatur, & canis Aesopici more, nihil assequitur.* Hos enim reges fuisse comperit anno 923. obijsse vnum anno 934. alterũ 937. *Tum inter Syllam, & Caribdim constitutus, ait*, nec certo scio quo tempore. *Deinde subnectit*, suspicandum est &c. Rodolphos & Bosones aliquot adfert, nec alios quàm quos nominauit Bosones se reperire, Bosonem aliquem, sub Othone tertio in controuersia esse . *Nunc rem æquo animo cognoscamus : Esto fuerit Immodus Beroldi pater sub Henrico Aucupe, qui fuit ante annum 936 quo mortem obijt, teste Onuphrio & cæteris, fuerint illi reges Burgũdi anno 923. aut 34. Quorũ Beroldus* officialis erat *(ut bene latino Epitheto vocat,) is non nisi matura ętate viginti saltem annorum esse poterat, ergo filius coęuus patri. Tum subiungit arbitror venisse ad istas Allobrogum partes tempore Othonis primi, non tertij. Otho primus cœpit eo anno 936. à morte patris, ut dictũ est: si iam Beroldus magistratum exercebat sub regibus illis Burgundis Bosone & Rodolpho, quomodo mitti potuit ab Othone primo, ad istas Allobrogum partes, in quibus iam versabatur, & ut loquitur,* officialis erat? *nec certè ad illos primos reges, qui ante Othonẽ erant, ab Othone missus est, nec ab Henrico Othonis patre , sub quo Immodum Beroldi patrem reponit. Denique post aliquorum sententias & meam in Augusta Taurinorum, concludit.* Ego verò arbitror constitutum fuisse comitem palatij, vel regiæ præfectum, regis Burgundiæ, vt claustra Italiæ teneret, & vt Burgundis & Germanis liber esset aditus. *En comitem palatij, en prefectum, en saltuarium, ex claustris, in claustra, & officialem redditum paruo momento Beroldum: Idq; ait anno 945. sub quo rege? sub Bosone, inquit, fratre Conradi qui Arelatensem Epi-*

C scc-

scopum graui iniuria affecerat. *At hanc iniuriam illatã temporibus Othonis tertij memorat Robertus Cœnalis & cæteri. Non meminit se paulò ante dixisse Bosonem & Rodolphum regem fuisse anno 923. aut 34. obijsse 34. aut 37. Cur ergo nunc transfert eos reges ad annum 45? An verò alij fuerunt eo anno? Quid hoc? in tota sua narratione Bosones duos ad summum enumerare videtur, nec alios reperiri affirmat. Vignerius tamen in historia Burgundiæ plures adfert: vnum anno* 860. *alium anno* 889. *alium* 924. 938 *Nouißimi verò Bosonis, meminit idem Cœnalis, Musterus quoque, & Rosierus Lotharingius, preter veteres annales Sabaudiæ. Quodq; expugnari aut conuinci nullo modo potest, extant tabulæ, quas vidi, in Agaunensi Veragrorum monasterio, & quarum vetus exemplar in archiuo Sabaudo repositum est, Conradi regis anno* 982. *regni* 46. *octauo* Kalen. O*ctobris, quibus filios disertis verbis hos exprimit, Rodolphum, Bosonem, & Bucardũ Abbatem Agaunensem Archiepiscopum Lugdonensem, Bertam & Gislam fœminas. Anterioribus contractibus, Conradum fuisse Conradi regis primogenitum patet, cui Rodolphus frater succeßit, vt postmodũ quoq; Bosoni, & huiusmodi alia, tabularum fide à me meis libris comprobata. Demum extant eo in cœnobio diplomata Rodolphi regis anno* 1014. *Indictione prima regni* 22. 16. Kalen. *Martij. Dat. Agauni. Aliud eiusdem regis datum Pinpeningis, die Dominico anno* 1016. *regni* 17. *quib. chartulis noster hic Beroldus, siue in hec verba* Bertoldus comes, *inseritur. Et in Beroldi gratiam extat rescriptum ipsius Othonis tertij quod produximus. Si ergo cœpit initio anni noningentesimi, sub illis primis regibus, aut sub Othone primo, vt huic perspicaci Abbati placuit, sibi sit etiã Beroldus, alter Nestor Homericus, quod prius in me de Theodorico Saxone torquebat. neque id facile nunc feram, Beroldum plus quàm centenarium fuisse. Quid Beroldi monetas iterum proferam? quas in Augustæ Taurinorum libro expreßimus, illam maximè argenteam, quam habeo, hac inscri-*

ptio-

ptione vna ex parte. BER. PRIN. MARCHIO IN S
XONIA. *alia ex parte* LEGATVS OTHONIS IMPERA
Quid probatissimos authores, quos innumeros adduximus, hic re[illegible]
mam? qui vno calculo asserunt Beroldum hunc ab Othonibus C
saribus prodijsse, nec non Forcatulus lib. 3. de Gallorum Imperio n
per edito affirmat. Hic autem nouissimus author, non à Cæsaribus, s
ab Immodo quodam, aut si mauis Amadeo, natum audet affirmar
& auditur, & commendatur, & honoribus afficitur. video, nec i
uideo. Hac autem potissimum adducitur coniectura, pro ratione
quòd nomen Amedei postea frequens fuerit in familia: quasi ve
Amedeis viris Illustribus non antea Allobroges aut Burgundi cl
ruerint. Inter cæteros Vignerius Amedeum comitem apponit su
Jmperatore Ludouico anno 827. *ex Chartophilacio Cœnobij Sanc*
Benigni Diuionensis. De Inmodo autem aliquo, qui per Henri
tempora fuerit, nihil nisi indignum & insolens legas. Hic apu
Vithicindum monachū lib. 2. vir astutißimus, proditor, & scelera
tus describitur. Si mauult Amedeum vocari, fuit eo seculo sub Be
rengario rege, Amedeus quidam, ex Luitprando lib. 5. cap. 8. & se
quentibus, apprimè nobilis *(inquit,)* sed calliditate, ac temer
tate non Vlysse inferior, *quem personatū & exploratorem depi*
git. Hinc pernoscamus si pro Cesaribus, improbißimos parentes Be
roldo tribuat, quid spei sit reliquum in cōmendanda hac familia, ni
quòd calumnijs viam aperiat, & inducat maleuolos vti prouerbio
mali corui, malum ouum. Quod tantum abest, vt obijci poßit, vt ni
hil minus, cum tota posteritas pietate, & clementia refulserit. Eiu
rei, & eorum temporum, testis sit ipse Hūbertus Beroldi filius cu
ius diplomata non pauca extant. Illud imprimis vir Illustrißimus
& vndequaq; doctißimus Ludouicus Millietus Fabricarum Ba
ro, Sabaudiæ magnus Cancellarius (qui mihi author historiæ fuit, &
semper est candidus arbiter) exhibuit sua manu exscriptum, inde pro
totypum ad me missæ fundationis prioratus Burgeti Maltacene, a

 ripam

ripam lacus non procul Altacomba, quam fundationem miror hunc uigilantissimum abbatem latuisse. Eius initium est, Author huma ni generis,*&c. tū sequitur.* Ego Hūbertus Comes & filij mei Amedeus, Aymo, Oddo, donamus omnipotenti Deo ex rebus ab ipso nobis concessis, & Apostolis eius Petro & Paulo &c. aliquid de nostra hæreditate, videlicet Ecclesiam Sancti Germani, quæ sita est supra montem Mommi, cum decimis, oblationibus & omnibus ad eam Ecclesiam pertinentibus, & desertum à latere situm, quod appellatur Comba Dominici. Item in pago Bellicensi duos mansos, & alia quædam. *Mox Amedeus Hūberti filius confirmat tabulis anno 1030. 11. Kal. Nouemb. Luna uigesima feria quinta, hac addita clausula,* nobis reseruando illud ius quod vocatur patronatus, atq; ius præsentandi nobis & natis nostris & eorū successoribus. *Sequitur igitur Beroldo paucis ante annis Hūbertum filium successisse, ex his potissimum Huberti verbis, Aliquid de hereditate nostra, quę hęreditas ad Sabaudiam, & Belligium siue Beuesium, non modo ad Maurianam solam (vt quidam circunscribūt) diffundebatur. Imò etiam ad Salassos, Veragros, & Sedūnos, vt pluribus argumentis libro quinto historiæ discussimus, ex Lemenci, Secusiæ, Agauni, Augustę prętorię, & alijs publicis tablinis. Beroldi tumulus extat Arelate in ciuitate, vt retulimus, exq; notis vetustissimus constat obijsse mortem mense Aprili anno 1024. Hūberti uerò filij, obitus notatus est in tabulario ædis cathedralis Diui Ioannis Maurianæ anno 1047. vbi eius extat monumentum. Aliorum quoque Principum Sabaudorum natales summiq; dies fideliter in veteri codice expressi, cuius copiam fecit Reuerendissimus Petrus à Lambert antistes nulli mortalium pietate, liberalitate, vel etiam doctrina secundus. Iam speculetur, & quibus velit numeris calculum ponat bonus Abbas, nullo ratiocinio, Humbertum qui anno 1047. è vita excessit, genitum fuisse à Beroldo illo centenario quē*

voluit iam anno 923. officialem fuisse regum Burgundiæ. Disc. igitur audire prius, & legere, quàm loqui, aut scribere. Cętera rel quarum paginarum, tam abs re declinant, tam diffuta sunt, emend cata, inconcinna, vt cum Flacco cogar dicere,

Humano capiti, & *quod sequitur.*

Spectatum admissi risum teneatis amici?

Viros doctos in mediū profert, quos ueneror, sed uereor ne se in ha ambages plusquàm Dedaleas introductos cōquerantur. Quid quæs certi cōcludit, Pyrrhonios siue Scepticos sophistas nimiū æmulatus quid quasi Nili fluminis caput perquirens aperti ostendit? quid in dubio non relinquit? sibi profectò, & suis authoribus iniuriam facit. aliorum historias improbans, suæ historię fidem abrogat: nec disputationis hoc nouum genus historia approbat, quinimo per has difficultates, tanquam somnia se scripsisse confirmat, idq; de Burgundis, de Francis, de Saxonibus, de Sabaudis Principibus. Grauis iactura hæc foret, cum per has suas arenosas Syrtes vagentur, fluctuent, imo ferè mergantur omnia. Grauius hoc templi Ephesię Dianæ esset incendio, quod non illi gloriam, aut nominis immortalitatem, sed pœnam potius ac supplicium pariet. Sed de alijs ipsi viderint: ego de me profitebor, non facile passurum imponi mihi. Non falsò saltem me citet, vt pagina sua 20. vbi enim in Augusta Taurinorum, sub Othone primo mentionem fecimus alicuius monetæ ea tempestate excusæ? Quàm mortuis obloquetur, qui viuo, videntiq; mihi non parcat, cum nec omnino muti, nec planè stupidi, non dictum pro dicto asseueret. Sed iam colligo me. Certè multò melius Abbas sibi consulet si sui memor, me potiore iure nixum, luxus causa, aut si facilius intelligat ἐκπειρίσιας non prouocauerit. Illud enim ius & sua se ope tuetur, & vindices, assertoresq; robustiores postmodum nanciscetur. Sabaudi non deerunt, nunquam tacendi Butetti, Alimei, Monuaniardi, Guichardi, & inter Subalpinos Trotti, Anchisę, Paschales, Ferrerij, atque innumeri eius agminis athletæ. Vndequaque

etiam

tiam summorum ingeniorum externa auxilia; Sabaudo nomini de-litissima, in eius caput concurrent. Hoc interim eum admonitum volo, huic causæ refragari, alud longè periculum adferre, quàm emeritatis, aut insolentiæ. viderit an læsę Maiestatis crimen. quod uidem in crimen eum non aliter quàm me incidisse velim, ita me Deus amet. Tu verò vt cœpisti, me pro nostra necessitudine, mare perge. Vale ex Augusta Taurinorum, Pridie Kalend. *No-emb.* 1581.

VIDIT, PROBAVITQ.
F. Dionysius Cislagus Inquisitor Gener.